

СТАНОВИЩЕ

От доц. д-р по философия **Емилия Васил Маринова**
Секция „Етически изследвания“, ИИОЗ, БАН

За дисертационния труд
на **КОРДЕЛИЯ ОЛАУМНИ МАКАУЕЙ**
(**Makaulay Adeyelure Cordelia**),

задочен докторант платено обучение по професионално
направление 2.3. Философия за присъждане на
образователната и научна степен „доктор”

на тема: **ЕТИЧЕСКА ПЕРСПЕКТИВА НА ГЕННОТО
ИНЖЕНЕРСТВО И ЕКСПЕРИМЕНТИРАНЕТО С
ХОРА**

(**AN ETHICAL OVERVIEW OF GENETIC
ENGINEERING AND HUMAN EXPERIMENTATION**)

Представеният дисертационен труд „Етическа перспектива на генното инженерство и на експериментирането с хора“ на докторант **Makaulay Adeyelure Cordelia** и придружаващите го документи – автореферат, списък на научните публикации на кандидата и професионална автобиография, отговарят на изискванията на ЗРАС и на Правилника на „СУ „Св. Климент Охридски“ за неговото приложение.

В моето становище ще си позволя да се спра по-подробно защо докторати като предложеният на нашето внимание тук, представляват значим акт не толкова и не само за научно-образователното израстване на кандидата, колкото за развитието на онази академична среда, която съвременните тенденции в развитието на приложната етика и на иновативните процеси ни повелява.

На друго място разглеждам една от най-актуалните тенденции в развитието на съвременната наука, която е свързана с превръщането на етиката в реален фактор на обществения прогрес във връзка с развитието на нейните политически функции и вграждането и в социалните практики. В световен план тя вече се е утвърдила като успешен и неизбежен компонент на обществения напредък. [Маринова, Е. 2015. Увод. // *Етика и развитие: българският контекст*. Фабер, В.Търново, с. 9 – 11.]

Същностно неотделима от практическата дейност на хората, етиката е все по-силно прикована към утилитаристките категории на практичност, полезност и

успешност на процеса на избор на решения тук и сега. Без да се отказва от етическата теория с всичките и атрибути, приложната етика се превръща в транслятор на идеи, категории, понятия, цели и пр. от „голямата теория“ към конкретните етически ситуации, казус и избор. Проблемите, които тя решава са с ясно изразен нормативен характер, но не са хипотетични, а са реални,[] за да може да предложи действащи практически решения или допълнения към тях. [Bayertz, K. 2002 Self-Enlightenment of Applied Ethics. // *Applied Ethics. Practical concepts. // Philosophy*. Ruth Chadwick, Doris Schroeder (Eds) Routledge, London, 36 – 49]

Обществото осмисля етиката като важен фактор в процеса на вземане на решения, без който технологичният или социалният риск не могат да бъдат овладяни, а устойчивото решение на конкретните проблеми е невъзможно. Етическите аспекти започват да се възприемат като същности за социалния и технологичния (биотехнологичния, биомедицинския) риск, етическата експертиза престава да се интерпретира като научна екстравагантност, като необходимо усложнение с цел осигуряване на социален комфорт, а участието на етиката престава да се придружава от обяснения, мотивация и пр. – то се превръща в неотделима част от технологията на „правене на политики“. Така приложната етика се оказва част от социалната дейност по нов начин, не идентичен със социалното присъствие, характерно за академичната наука в края на миналия век. Формира се социалност, различна от социалната ангажираност на традиционната етическа теория, тъй като етиката се оказва вплетена в избора и в конструирането на био-медицински, икономически, информационни, екологически и др. видове социални политики. Този нов аспект от развитието на социалните функции на приложната етика се интерпретира от някои съвременни автори като „политическа функция“ и „политическа роля“ на приложната етика.[Bayertz, K. 2002]

В етиката на развитието образованието е застъпено като важен приоритет. Търсят се неизползвания потенциал на образованието *като „меко“ средство за въздействие върху обществения прогрес*. Предположението е, че *етическото образование и обучение водят до устойчивост на настъпващите промени*.

Съвременното приложно етическо знание *възниква като академичен проект*, по-късно се *отделя от академичната среда* и започва да *функционира като част от социалната дейност*.

На един следващ, по-късен етап *рисковете на развитието провокират академичната среда*. Това е *социална провокация към академичното образование*,

която стимулира както *съдържанието*, така и *инструментите* на познавателния процес.

Развитието на практическата етика дава своето отражение върху етичското образование. От една страна става дума за промени в етичското образование, което се предвижда като част от университетската комплексна програма на обучение, следва от логиката на познавателния процес, но в същото време се диктува от потребностите на практиката. Култивирането на култура на междудисциплинарното изследване, въвеждането на ситуативният подход, решаването на дилеми и казуси, усетът към процесуалността и диалектиката на изучаваните феномени, обогатяването на изследователския инструментариум и др., бидейки част от университетското обучение, помагат за реализирането на професионална подготовка, която съответства на съвременните иновативни процеси и на потребностите на обществото.

От друга страна практическата етика диктува необходимостта от изграждане на система от специализирани познания, които да развиват етичската образованост на професионалиста в очертаната от социалната практика насока. У нас има сериозен напредък по отношение, например, на обучението по биоетика и бизнес етика.

Специализираното продължаващо образование на професионални общности, свързани с рисковете на растежа (и на технологичния напредък) е един от потоците на тази нова тенденция.

Друг важен поток се оформя в резултат от привличането на все по-широк кръг начинаещи изследователи и педагогически кадри към съвременната етическа проблематика, изследвания и дебати. Ето защо изборът на темата „Етическа перспектива на генното инженерство и експериментирането с хора“ на докторантката **Makaulay Adeyelure Cordelia** е значим и актуален, а **сгъстеният натиск по отношение на научно-образователни процедури по биоетическа тематика е социално значима тенденция, която не само трябва да се подкрепя, но трябва и усилено да се разширява и развива – тематично и по отношение на различни професионални общности, „засегнати“ иновативните процеси.**

Обръщам се към докторантката с пожелания за близки видими научни резултати и си позволявам да направя някои препоръки по отношение на бъдещото и развитие, в което не се съмнявам, съдейки по нейната амбициозност и упоритост.

Методологията, използвана в изследването е „концептуален анализ и критическа оценка“. Прави се препратка към аналитичната философия и Falaiye (1996/7), Берtrand Ръсел (1979) и др.

В същото време дебатът в съвременните биоетични изследвания се базира върху комплексността, разбираана не само като основа, като познавателен, понятиен и информационен капитал, върху които стъпва съвременното научно изследване, но и като методологически плацдарм за реализирането на един съвременен научен анализ.

Етическата перспектива на генното инженерство и експериментирането с хора е на онзи етап, в който дефинирането на методологическите рамки е от огромно значение за изследователския процес. В този план си позволявам да препоръчам на докторантката в бъдещата си работа да доразвие своя методологически апарат по посока на комплексността. Това е едно от неотменните изисквания на съвременното етическо изследване.

Социалните и етическите рискове, свързани с генното инженерство и експериментирането с хора отдавна не са само научна фантазия (което е отразено и в представения труд), те са реалност, при това реалност, която има различни прояви на социокултурната карта. В този смисъл крачката, която дисертантката прави по посока на кроскултурния анализ е добро попадение. Направен е начален преглед на нормативната регулация от страна на Сингапур, Исландия, Япония, Индия, Германия, ООН,САЩ, Франция, Великобритания, Африка и др. дадена е позицията на Световната търговска банка, разграничени са светските от религиозните възражения. Съвременното ниво на изследвания по темата изисква да се направи една следваща крачка в анализа на кроскултурния контекст, като се изведат националните специфики на рисковата зона, очертана от навлизането на генното инженерство и на свързаните с него аспекти на експериментирането с хора, както и националните постижения в биоетическите изследвания в тази област. Интересно е да се покаже дали и как научните търсения в национален план са свързани и се диктуват от рисковете, да се изследва дали местните изследователските пориви са свързани с болезнените за обществото проблеми, които произтичат от навлизането на обсъжданите нови технологии. Движението на докторантката в тази насока може да се окаже изключително атрактивно и оригинално, ако тя успее да изведе националната специфика на биоетичния дискурс и изследвания в нейната родина Нигерия.

Именно в тази кроскултурна перспектива е подходящо привличането на българския опит в изследването и анализа на етическия дискурс за генното

инженерство и експериментирането с хора. У нас в тази насока има сериозни изследвания. В българската етика изключително полезна информация се съдържа в изследванията на Станка Христова, Валентина Кънева, Христо Годоров и др., които имат съществен принос в анализа на научния инструментариум, с помощта на който се подхожда към разглежданото изследователско поле. Бих се позовала, в частност, на аргументите и моделите на вземане на биоетични решения, които са предмет на специален интерес в съвременната биоетична литература, вкл. в нашата. В този план бих маркирала изследванията на С. Христова и по-специално нейната монография „Биоетичните решения“, резюмирани в няколко публикации на английски език.

В заключение, убедено предлагам на уважаемото Жури да присъди на **Makaulay Adey lure Cordelia** научната степен д-р по философия.

10.01.2017.

доц. д-р по философия Емилия Маринова